Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto **17.3.2026**

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 (K 1/2026 vp)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi valiokunnassa lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle. Kertomus tarjoaa tärkeän kokonaiskuvan lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin tilasta Suomessa sekä niihin liittyvistä keskeisistä haasteista.

MLL pitää tärkeänä, että eduskunta tarkastelee kertomuksen havaintoja ja kertomuksiin sisältyviä ehdotuksia kokonaisuutena ja arvioi niiden pohjalta, miten lasten oikeuksien toteutumista voidaan vahvistaa kaikessa päätöksenteossa. Lasten hyvinvointi, osallisuus ja turvallinen kasvuympäristö ovat yhteiskunnan sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävän kehityksen ja tulevaisuuden kannalta ratkaisevia tekijöitä. Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn perusta rakentuu lapsuudessa.

Lapsiasiavaltuutetun tavoin MLL:n toteaa, että lasten ja nuorten hyvinvointiin kohdistuu useita samanaikaisia haasteita, kuten syntyvyyden lasku, eriarvoisuuden, lapsiperheköyhyyden ja oppimiserojen kasvu, mielenterveyden ongelmat sekä palvelujen riittämättömyys. Nämä kehityskulut heikentävät lasten ja nuorten hyvinvointia ja voivat pitkällä aikavälillä vaarantaa myös Suomen sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden.

MLL toteaa, että viime vuosina tehdyt leikkaukset lapsiperheiden sosiaaliturvaan ja palveluihin ovat lisänneet lasten eriarvoisuutta ja kohdistuneet erityisesti heikommassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiperheisiin. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että tällaisia toimia tulisi välttää, koska ne vaarantavat haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumisen.

MLL katsoo, että lasten hyvinvoinnin eriarvoistuminen on yksi aikamme vakavimmista yhteiskunnallisista ongelmista. Se uhkaa sekä lasten oikeuksien toteutumista että suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

MLL painottaa, että julkisen talouden sopeutustoimet eivät saa johtaa päätöksiin, jotka heikentävät lasten hyvinvointia tai lisäävät lapsuuden eriarvoistumista. Lyhytnäköiset säästöt voivat kasvattaa myöhempiä kustannuksia muun muassa lastensuojelussa ja erikoissairaanhoidossa. Julkisen talouden sopeutuksia valmisteltaessa on noudatettava YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitetta asettaa lapsen etu ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikessa lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa. Talouspäätösten vaikutukset lapsiin on arvioitava, ja erityisesti on varmistettava, etteivät heikennykset kohdistu lapsiin tai varsinkaan haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Lapsen edun ensisijaisuus sisällytetään perustuslain perusoikeussäännöksiin

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi kaikissa lapsia koskevissa toimissa. Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa eduskunnalle, että lapsen edun ensisijaisuus sisällytetään myös perustuslain perusoikeussäännöksiin. MLL pitää lapsiasiavaltuutetun ehdotusta erittäin hyvänä ja perusteltuna. Lapsen edun ensisijaisuus voitaisiin kirjata perustuslain 6 §:n 3 momenttiin: Kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

MLL pitää tärkeänä, että lapsen edun ensisijaisuus kirjataan myös muuhun lasten kannalta keskeiseen lainsäädäntöön, johon sitä ei ole vielä kirjattu, kuten terveydenhuoltolakiin, liikuntalakiin ja alueidenkäyttölakiin.

Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen lapsiryhmiä ja yleisesti lapsia koskevissa asioissa. On tärkeää, että lapsivaikutusten arviointi on systemaattista valtioneuvoston ja muun keskushallinnon toiminnassa ja että arviointien tulokset otetaan huomioon päätöksenteossa. Lisäksi valtion tulee myös jatkossa edistää lapsivaikutusten arviointia myös kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arvioinnin kehittämisessä ja edistämisessä on tehty työtä osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Myös järjestöt, kuten MLL, ovat vieneet lapsivaikutusten arviointia eteenpäin.

Lapsiin vaikuttavissa päätöksissä tarvitaan monipuolista tietoa ja myös lapsilta itseltään kerättyä tietoa

Lasten ja nuorten hyvinvointia koskevan päätöksenteon tulee perustua monipuoliseen ja luotettavaan tietoon. Tähän kuuluu tutkimustieto, tilasto- ja indikaattoritieto sekä lasten ja nuorten, vanhempien ja ammattilaisten kokemustieto. Näiden tietolähteiden systemaattinen hyödyntäminen sekä hyvinvointia koskevien tietovarantojen kehittäminen mahdollistavat sen, että päätöksenteko perustuu mahdollisimman vahvaan tietopohjaan ja tukee lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista.

Lapsiasiavaltuutetun kertomus korostaa lasten ja nuorten osallisuuden merkitystä. Lasten näkemykset eivät kuitenkaan riittävällä välity riittävästi päätöksentekoon tai palvelujen kehittämiseen. MLL pitää tärkeänä, että lasten oikeus tulla kuulluksi toteutuu käytännössä kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. On tärkeää kehittää pysyviä rakenteita lasten kuulemiselle päätöksenteossa. Myös järjestöjen lapsilta ja nuorilta keräämää tietoa kannattaa hyödyntää julkisen hallinnon päätöksenteossa.

Kansallinen lapsistrategia ja lapsipolitikan arviointineuvosto

MLL pitää tärkeänä, että lasten oikeuksien toteutumista seurataan systemaattisesti ja että lapsipolitiikkaa johdetaan ja arvioidaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien. Kansallinen lapsistrategia luo tähän hyvän perustan, ja sen toimeenpanoa tulee edelleen vahvistaa. Vuonna 2021 julkaistu,

parlamentaarisesti valmisteltu kansallinen lapsistrategia on kaikkien eduskuntapuolueiden yhteinen, yli vaalikausien ulottuva sitoumus lapsen oikeuksien edistämiseen. Strategian toimeenpanon riittävät resurssit on varmistettava myös seuraavalla hallituskaudella. Lapsistrategia tarjoaa valtioneuvostolle pysyvän poikkihallinnollisen rakenteen, jonka avulla voidaan vahvistaa lasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. Se on samalla keskeinen toimija eurooppalaisen lapsitakuun kansallisessa koordinoinnissa.

MLL kannattaa lapsiasiavaltuutetun ehdotusta riippumattoman lapsipolitiikan arviointineuvoston perustamisesta. Arviointineuvoston tehtäväksi tulisi arvioida lapsipolitiikan tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta, niiden toteutumista sekä käytettyjen keinojen vaikuttavuutta lasten aseman, hyvinvoinnin ja oikeuksien näkökulmasta. Kansallinen lapsistrategia ja arviointineuvosto täydentäisivät toisiaan. Lapsistrategia toimii valtioneuvoston sisäisenä koordinaatiorakenteena, kun taas arviointineuvosto varmistaisi riippumattoman ja asiantuntevan lapsipolitiikan arvioinnin.

Lapsiperheköyhyyden kasvu vaikuttaa myös koulutukseen

Lapsiasiavaltuutetun kertomus tuo esiin, että lasten hyvinvoinnin kehitys on viime vuosina eriytynyt. Samalla kun monilla lapsilla menee hyvin, osa lapsista ja perheistä kohtaa yhä suurempia haasteita. Lapsiperheköyhyys on lisääntynyt ja monien perheiden taloudellinen tilanne on heikentynyt. Sosiaaliturvaan tehdyt mittavat leikkaukset, kasvanut työttömyys ja nousseet elinkustannukset ovat lisänneet ja syventäneet lapsiperheköyhyyttä. Vuonna 2024 pienituloisissa kotitalouksissa eli 137 400 lasta (13,8 % kaikista lapsista), kun vuotta aiemmin määrä oli 123 128 lasta (12,2 %). THL ja STM arvioivat, että tehdyt sosiaaliturvaleikkaukset pudottavat 31 000 lasta pienituloisuusrajan alle.

Lapsiperheköyhyys ja sen kasvu heijastuvat laaja-alaisesti lasten hyvinvointiin. Sosioekonomisen taustan vaikutus oppimistuloksiin koulupolkuun on kasvanut ja koulutuksellinen tasa-arvo heikentynyt.

MLL korostaa, että lapsiperheiden riittävän toimeentulon turvaaminen on keskeinen osa lasten hyvinvoinnin vahvistamista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Lapset tulee huomioida nykyistä paremmin sosiaaliturvassa, jotta köyhyyden periytyminen voidaan ehkäistä ja jokaiselle lapselle taata mahdollisuus turvalliseen ja hyvään arkeen. Esimerkiksi työttömyysturvaan tulee palauttaa lapsikorotukset ja sisällyttää lapsikorotus yleistukeen. Myös suojaosien palauttaminen on tärkeää. Lapsilisä tulee sitoa indeksiin. Sosiaaliturva- ja veroratkaisujen lapsivaikutukset tulee arvioida ja huomioida systemaattisesti päätöksenteossa.

Lasten ja nuorten mielenterveyshaasteet vaikuttavat myös koulutukseen

Lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomus nostaa esiin lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvien ongelmien lisääntymisen sekä palvelujärjestelmän kuormittumisen. MLL pitää erittäin tärkeänä, että mielenterveyspalvelujen saatavuutta ja varhaista tukea vahvistetaan. Monet lasten ja nuorten

ongelmat voidaan ehkäistä tai niiden vaikeutumista estää, jos apua on saatavilla riittävän varhain ja matalalla kynnyksellä.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että lainsäädännöllä varmistetaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin yhtenevät kansalliset rakenteet. Epäselvyydet perus- ja erityistason mielenterveys palvelujen välisessä työnjaossa tulee samalla ratkaista. Uudistetun rakenteen toimeenpanoa tulee tukea ja ohjata kansallisella tasolla. MLL kannattaa lapsiasiavaltuutetun ehdotusta.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi edellyttää palveluja, jotka tarjoavat apua jo varhaisessa vaiheessa ja helposti saavutettavasti. Näin ongelmat eivät pääse monimutkaistumaan eikä lapsi ja perhe jää yksin palvelujärjestelmän keskelle. Varhainen tuki on inhimillisesti vaikuttavaa ja taloudellisesti kestävää. Se vähentää korjaavien ja raskaiden palvelujen tarvetta sekä vahvistaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä turvallisesti.

Palvelujen painopiste on käännettävä kohti ennaltaehkäisyä, matalan kynnyksen palveluja ja varhaista tukea sekä palvelujen tutkimusperustaista kehittämistä. Lastensuojelun erityisosaaminen on turvattava, eikä avohuollon siirtoa sosiaalihuoltolakiin pidä tehdä. Siirto heikentäisi lasten ja perheiden tuen saantia ja johtaisi sijaishuollon tarpeen kasvuun ja kustannusten kasvuun.

Varhaisen tuen ja palvelujen keskeinen rakenne on perhekeskusverkosto. Se kokoaa yhteen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntien sivistyspalvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien tarjoaman tuen. Varhaista tukea täydentävät järjestöjen tarjoama keskusteluapu, vertaistuki, kohtaamispaikat ja tukihenkilötoiminta. Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö helpottaa avun saamista, parantaa palvelujen jatkuvuutta ja vahvistaa niiden vaikuttavuutta.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalvelut kannattaa toteuttaa moniammatillisissa omatiimeissä, jolla vahvistetaan varhaista tukea ja hoitoa sekä neuvontaa. Tarvitaan koko lapsuusiän kattava, 0–17-vuotiaille suunnattu palvelukokonaisuus, jossa neuvonta, tuki ja hoito ovat helposti peruspalveluna saatavilla. Tämä on tärkeää myös lasten ja nuorten lisääntyneiden mielenterveyshaasteiden vuoksi.

Kun mielenterveysosaamista vahvistetaan peruspalveluissa ja tuodaan arjen ympäristöihin – kuten varhaiskasvatukseen, kouluihin ja perhekeskuksiin – voidaan ehkäistä ongelmien kärjistymistä ja vähentää kalliimpien erikoispalvelujen tarvetta.

On tunnistettava, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat lapset ja nuoret eivät hyödy uudesta terapiatakuusta. Vakavia mielenterveyden häiriöitä sairastavat tarvitsevat pitkäkestoista ja intensiivistä hoitoa. Peruspalvelujen vahvistamisen rinnalla on huolehdittava vaativien erityispalvelujen saatavuudesta ja laadusta.

Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt näkyvät yhä selvemmin myös koulutuksessa ja oppimisessa. Mielenterveyden ongelmat voivat heikentää keskittymistä, muistia ja oppimiskykyä sekä lisätä uupumusta ja poissaoloja. Ne vaikeuttavat koulunkäyntiin kiinnittymistä ja voivat johtaa oppimisvaikeuksiin, koulunkäynnin keskeytymiseen tai koulutuspolkujen katkeamiseen. Samalla mielenterveyden haasteet lisäävät tuen tarvetta kouluissa ja kuormittavat opetushenkilöstöä sekä opiskeluhuollon palveluja. Tämän vuoksi mielenterveyden tukeminen on keskeinen osa oppimisedellytysten vahvistamista ja koulutuksellisen tasa-arvon turvaamista. Tarvitaan riittäviä opiskeluhuollon resursseja, sujuvaa yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa sekä toimintamalleja, joilla mielenterveyden tuki voidaan tuoda osaksi koulun arkea.

Oppimisen eriytyminen ja koulutuksellinen tasa-arvo

Kertomus tuo esiin huolen oppimistulosten eriytymisestä ja koulutuksellisen eriarvoisuuden kasvusta. Varhaiskasvatuksella, perusopetuksella ja opiskeluhuollolla on keskeinen rooli lasten hyvinvoinnin, oppimisen ja osallisuuden tukemisessa.

MLL toteaa, että Suomessa oppimistulokset ovat viime vuosina eriytyneet ja koulutuksellinen tasa-arvo heikentynyt. Sosioekonomisen taustan vaikutus oppimistuloksiin on kasvanut, ja tyttöjen ja poikien väliset osaamiserot ovat OECD-maiden suurimpia. Lasten ja nuorten lukeminen vähentynyt ja lukuinto heikentynyt.

MLL korostaa, että koulutuksellinen tasa-arvo on suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakivi, jonka rapautuminen on pysäytettävä. Tarvitaan pitkäjänteinen, yli hallituskausien ulottuva koulutusinvestointien ohjelma. Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus saada oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tarvittava tuki riittävän varhaisessa vaiheessa. Riittämättömät resurssit heikentävät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea. Oppimisen tuen järjestelmä on monin paikoin kuormittunut, ja erityisopettajien sekä opiskeluhuollon psykologien sekä kuraattorien riittämätön mitoitus vaikeuttaa varhaisen tuen toteutumista.

Kouluilla ja oppilaitoksilla tulee olla todelliset edellytykset tarjota tukea oikea-aikaisesti, mukaan lukien riittävä määrä erityisopettajia, koulunkäynninohjaajia sekä opiskeluhuoltopalveluja. Kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy edellyttää pitkäjänteistä toimintaa. Varhaiskasvatus ja koulu ovat myös keskeisiä kotoutumisen ympäristöjä, joissa rakentuvat kielitaito, oppimisen perusta sekä ystävyyssuhteet.

Digitalisaatio ja tekoäly muuttavat nopeasti lasten ja nuorten kasvuympäristöjä. Turvallisten ja eettisten käyttöympäristöjen ja riittävien digiturvataitojen varmistaminen on haaste. Teknologian tulee tukea oppimista ja osallisuutta sekä suojella lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksia. Lasten ja nuorten osallistuminen digiratkaisujen suunnitteluun on tärkeää, jotta teknologioita kehitetään heidän tarpeitaan ja oikeuksiaan kunnioittaen. Mediakasvatuksen lisäksi on tärkeä vahvistaa tunne- ja

vuorovaikutuskasvatusta, oikeuskasvatusta (sisältäen ihmisoikeuskasvatus ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskasvatus) sekä seksuaalikasvatusta.

Lasten ja nuorten oikeus mielekkääseen vapaa-aikaan ja harrastuksiin on turvattava. Harrastukset, nuorisotyö sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut vahvistavat hyvinvointia, ehkäisevät yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä tukevat kotoutumista. Kaikilla lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus harrastaa perheen tuloista, asuinpaikasta tai toimintakyvystä riippumatta. Yksinäiset iltapäivät ovat haaste monella alakoululaiselle lapsella, minkä vuoksi koululaisten iltapäivätoiminta tulisi laajentaa 3.–4.-luokkalaisille.

Nuorisotyö, kirjastot, kulttuuripalvelut, liikunta- ja seuratoiminta sekä taiteen perusopetus tarjoavat lapsille ja nuorille turvallisia yhteisöjä, tiloja ja mahdollisuuksia oppia ja kasvaa. Kansalaisjärjestöillä on keskeinen rooli harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa sekä matalan kynnyksen tuen tarjoamisessa. Tämän vuoksi niiden toiminnan pitkäjänteinen rahoitus ja kumppanuus julkisen sektorin kanssa on turvattava.

Lastensuojelulain uudistaminen kokonaisuutena

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa eduskuntakertomuksessaan, että lastensuojelulaki kirjoitetaan kokonaisuudessaan uudestaan. MLL kannattaa ehdotusta. Lastensuojelulakia on uudistettu lähes 40 kertaa vajaan 20 vuoden aikana, mikä tekee laista sirpaleisen ja vaikeasti sovellettavan. Kokonaisuudistuksessa palvelujen painopistettä on siirrettävä viimesijaisista palveluista kohti ennaltaehkäiseviä palveluja ja lastensuojelun avohuollon palveluja painottavaa palvelurakennetta.

MLL toteaa, että säästötoimet ovat kohdistuneet myös palveluihin, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin ja kotoutumispalveluin. Myös sote-järjestöjen valtionavustuksia on leikattu merkittävästi, mikä uhkaa kolmannen sektorin kykyä tukea lapsia ja perheitä. Lasten ja perheiden varhaisen tuen väheneminen voi johtaa siihen, että ongelmat ehtivät kärjistyä ennen kuin perheet saavat apua. Tämä lisää lastensuojelun ja sijaishuollon tarvetta ja kasvattaa julkisen talouden kustannuksia.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistellut työryhmä on julkaissut ehdotuksensa 11.12.2026. Työryhmän tarkoituksena on ollut löytää säästöjä sosiaalihuollon palveluista. MLL toteaa, että työryhmän ehdotusten toteuttaminen heikentäisi lasten ja perheiden tukea ja todennäköisesti lisäisi sijaishuollon tarvetta ja kustannuksia. Palvelujen ja tuen velvoittavuus ja yhdenvertaisuus niiden saannissa heikentyisivät, mikä lisäisi ongelmien kasautumista ja kasvattaa sijaishuollon tarvetta.

Työryhmä itsekin toteaa, että sen esittämä avohuollon (lastensuojelulaki) ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten (sosiaalihuoltolaki) sosiaalihuollon yhdistämisen riskeinä on mahdollinen huostaanottojen määrän lisääntyminen ja työntekijöiden riittävään osaamiseen liittyvät kysymykset. Työryhmässä on tuotu esiin, että sääntelyn purkamisella voisi olla lapsen oikeusturvaa ja

ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuutta heikentäviä vaikutuksia. Työryhmässä on nähty riskinä toimivien palvelurakenteiden, kuten kasvatus- ja perheneuvonnan purkaminen.

MLL toteaa, että lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen ja sosiaaliturvan heikentäminen heijastuu myös sivistysvaliokunnan toimialalle kuuluviin asioihin, kuten koulutukseen. Esimerkiksi jälkihuoltonuorten toimeentulotukioikeuden heikentäminen lisännee koulutuksen keskeyttämistä ulkopuolisuutta.

Lopuksi

Lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomus tuo hyvin, että lasten hyvinvointiin vaikuttavat samanaikaisesti monet yhteiskunnalliset muutokset ja haasteet. Siksi lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutuminen edellyttää johdonmukaista ja pitkäjänteistä lapsenoikeusperustaista lapsi- ja perhepolitiikkaa.

MLL korostaa, että lasten hyvinvointiin panostaminen on sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti kestävää politiikkaa. Varhainen tuki, yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja osallisuuteen sekä perheiden riittävä tuki ovat keskeisiä tekijöitä, joilla voidaan vahvistaa lasten hyvinvointia ja rakentaa sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää tulevaisuutta.

Helsingissä 17.3.2026

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Esa Iivonen
vaikuttamistyön johtaja